

— feltárva a magyar múlt és jelenünk örök értékeit és a magyarság kulturális világjelentőségét — a trianoni béke igazságtalanságát igyekezett kimutatni. A *magyar intelligencia* sorsa elválaszthatatlanul össze van kapcsolva azokkal az intézményekkel, amelyeket Klebelsberg Kunó gróf kultuszminisztersége létesített, az egyetemek rekonstrukciójával, a külföldi és belföldi ösztöndíjakkal, a tudományos és vallási közületek talpraállításával és érthető, hogy — külföldön is és bizonyos belpolitikai körökben — Klebelsberg Kunó grófnak éppen ezek a tanulmányai és alkotásai találtak ellenzésre, hiszen a magyar nemzet sorsa *nacionálisizmusunk* fejlődésével áll, vagy dől, ennek a nacionalizmusnak hordozója pedig elsősorban intelligens középosztályunk.

*

Nem számolnánk be híven Klebelsberg Kunó gróf újabb publicisztikai kötetéről, ha ki nem emelnék, hogy mennyire uralkodó probléma benne a Nagy-Magyar Alföld. Szerzőjének mindinkább gyakorlati és közgazdasági, néppolitikai irányban való orientálódása elsősorban az Alföld felemelését vette programjába. A könyv az Alföldnek egy új nagy Tisza-szabályozását is szimbolizálja azokkal a tényekkel, amelyek a szellemi élet vizeit gazdaságos medrekbe szorították és az 5000 népiskola alapépítményén a nagyobb alföldi gócpontok — Kecskemét, Szeged, Debrecen, Szolnok — fellendítését megkezdték. A szegedi egyetemi épületek, a decentralizációs gondolat, a városiasodás problémái, a szegedi dóm-tér és a szegedi mise: azok a fejezetei a könyvnek, amelyek tovább kell, hogy visszhangozzanak az alföldi „rónán”. Ez a róna ma már nem parlag, mint Széchenyi idejében volt és nem romantikus költői motívum, hanem a gyakorlati alkotásoknak és a szellemi-anyagi energiák kihasználásának színtere és ha szellemi energia át tud alakulni konkrét valósággá, akkor Klebelsberg Kunó grófnak ez az új könyve is energia-forrás lesz, amelyből virágzó élet fakad.

(Budapest.)

Fógel Sándor.

AKADÉMIÁNK ÉS A KLASSZIKUS Ó-KOR.

A Magyar Tudományos Akadémia fennállásának századik évfordulója alkalmából gondoskodott arról, hogy az egyes tudományágak területén kifejtett munkásságáról méltó formában beszámoljon. A klasszikus ó-korral kapcsolatos akadémiai tevékenység ismertetését 1883-ig, a klasszika-filológiai bizottság megalakulásáig Förster Aurél vállalta.¹⁾ A füzet tulajdonképpen sokkal többet tartalmaz annál, mint amennyit a címe ígér: Förster, amikor széles tudományos alapvetéssel a magyar és az ó-kori klasszikus műveltség összefonódottságának XIX. századi akadémiai történetét vázolja, tulajdonképpen a magyar művelődéstörténet egyik igen jelentékeny fejezetének feldolgozásával ajándékozott meg bennünket. Kazinczy, Kölcsey, Guzmics Izidor, Kis János, Fábrián Gábor, Brassai Sámuel, Hunfalvy Pál, Imre Sándor stb. akadémiai munkásságának az ó-korral kapcsolatos része az eddigi gyér feldolgozásokban mintegy elmosódott; Förster érdeme, hogy az idevonatkozó, sokszor csak kéziratban ránk maradt anyagnak felkutatásával és megfelelő értékesítésével a kor-

¹⁾ A magyar tudományos akadémia és a klasszikus ó-kor az akadémia alapításától 1893-ig. Irta Förster Aurél lev. t. Budapest, M. Tud. Ak. 1927.

szak szellemi életéről az eddiginél jóval teljesebb kép kialakítását tette lehetővé. a *neo-humanizmus* XIX. századi magyarországi történetének megírását Förster előmunkálatainak figyelembe vétele nélkül a jövőben el sem képzelhetjük. Az összegyűjtött és a lelkiismeretesen feldolgozott anyagnak önmagában való nagy értékén kívül ki kell emelnünk a mű szerencsés diszpozícióját, mely az olvasó számára megkönnyíti a tájékozódást. A tárgyilagos, néhol szinte szigorúnak tetsző értékelés ellenére a szerző sorait valami titkolhatatlan belső melegség fűti át s lendülete nem egyszer az olvasót is magával ragadja. Mély kultúrfilozófiai belátás eredménye pl. az a néhány sornyi szép részlet, mely éppen magyar szempontból a latin kultúra jelentőségét hangsúlyozza. Feleithetetlenül tömör jellemzést kapunk ugyancsak néhány sorban Ponori Thewrewk Emilről és Ábel Jenőről, a két nagy úttörőről, akiknek munkássága hazánkban a tudományos filológia kialakulását jelenti. Szinte sajnáljuk, hogy a tárgyalás az 1883. évvel, mint fordulóponttal, megszakad, mert a rezignált hangú befejező sorok sejtetnünk engedik, hogy Försternek az 1883 utáni fejlődésről talán még érdekesebb mondanivalói lennének . . .

(Szeged.)

Huszi József.

A MAGYAR TÖRTÉNETÍRÁS ÚJ ÚTJAI.

A *Minerva-Társaság* alapításának tizedik esztendejében újabb fordulópontot és önismeretreszmélést jelent szellemi életünk haladását illetőleg a *Hóman Bálint* szerkesztésében közreadott könyv, amely *A magyar történetírás új útjai* van hivatva kijelölni. A dilettáns demagógoktól sokat támadott munka néhány mondatát alább közöljük.

A *Minerva-Társaság* alapítása és folyóiratának megindítása a történet-tudomány régi módszerét és fölfogását előntéssel fenyegető idealisztikus hullámok ideérkezésének komoly tünete volt. A Társaság és folyóirata körül csoportosuló mintegy harminc historikus, művészet- és irodalomtörténész, nyelvtudós, jogász és filozófus — az egyetemről a millénium és a háború kitérése közti időszakban kikerült nemzedék tagjai, köztük e kötet íróival — szükségét érezték a külföldi tudomány új eredményei, új elgondolásai s a nagy világégés nyomán kelt eszmék kölcsönös kicserélésének, a régi filozófiai és módszerek iskolájában gyökerező történetészemlélet korszerű revíziójának . . . Az utolsó évtizedben a legfiatalabb történetésznemzedék munkássága már túlnyomó részben a *szellemtörténet* részleges vagy teljes hatása alatt indult meg . . . (Hóman Bálint.)

Dilthey irodalmi essayit az 1865—67. években írta, ugyanabban az időben, mikor a mi klasszikus essaynk is virágjában állott és Gyulai Vörösmarty-életrajza megjelent (1864) . . . A szellemtörténeti álláspont az irodalom fogalmát nem a költészetre korlátozza, hanem mindent felölel, ami írva van és eszmét fejez ki . . . A gondolat-történet szeretettel fordul minden parányi csillám felé, amelyben az eszme fénye tükröződik, ezért le tud szállni a művészet magasságairól az irodalom efemer termékeihez is . . . A *vildgnézet* és stílus az új történelmi arisztokratizmus fölfogása szerint tömegcikk, mint ilyen devalvált és torzított formában közprédává teszi az ideát, amely a maga teljességében és ere-